

HUMANITAS

ORGAAN VAN DE
VERENIGING VOOR MAATSCHAPPELIJK WERK
OP HUMANISTISCHE GRONDSLAG

ZESDE JAARGANG No. 7

SEPTEMBER 1951

REDACTIE:

Mej. M. DIJKSTRA en J. DE BRUIJN

Medewerkers:

*J. Boetje, mr L. A. Donker, P. Faber, mr R. Friedman—
v. d. Heide, dr F. Grewel, Ph. H. van Praag, prof. dr
G. Th. Kempe, D. Q. R. Mulock Houwer, H. Ploeg Jr,
dr A. Querido, mr B. v. d. Waerden, e.a.*

Adres Redactie en Administratie:

*Vondelstraat 61 - Amsterdam-Z. - Telefoon 89786
Gem. Giro S 602*

INHOUD

	blz.
Dr W. V. D. Schenk, Onze taak	101
B. v. d. Waerden, De „Kleine Bonger” herdrukt	106
Evert Vermeer, Thuisfront Humanitas	109
Henk Beuke, Toelichting op de verklaring van de rechten van het kind	111
E. Klootwijk, Kinderuitzending	112
J. de Bruin, Boekbespreking	115

DAGELIJKS BESTUUR:

*Mr dr J. In 't Velâ, voorzitter
J. de Bruijn, algem. secr.-penn.
Mej. M. Dijkstra
J. Landman
C. van der Lende
H. Ploeg Jr
P. C. Faber, erelid*

CENTRAAL BUREAU:

*Vondelstraat 61, Amsterdam
Mej. M. Dijkstra, directrice
Spreekuur: Maandag en Donderdag
11-12 uur
Telefoon: K 20 - 89786*

ONZE TAAK

Dr W. V. D. Schenk

De wens, eventueel noodzaak, van een bureau voor levens- en gezinsmoeilikheden op humanistische grondslag kan op minstens tweeërlei grond bepleit worden: In de eerste plaats op grond van de nuttigheid van een dergelijk bureau in het algemeen, in de tweede plaats wegens het nut van een levensbeschouwelijk gericht bureau in het bijzonder.

Geestelijke Volksgezondheid

Wat het *eerste* betreft raken we vragen van psychische hygiëne in de ruimste zin des woords. De verfijning van het psychologisch en psychiatrisch inzicht heeft de ogen steeds meer geopend voor de noodzaak enerzijds van verdergaande specialisatie, anderzijds van de beperkingen, die de psychotherapie opgelegd zijn. De verbluffende ontdekkingen van *Freud* hebben ons psychiaters aan de ene kant geleerd een algemene „umwertung” van welke waarden ook, op welk gebied ook, dankbaar te waarderen en wij zijn er nog dagelijks mee bezig ons zelf in dit opzicht op te voeden en ons inzicht te verdiepen. Maar aan de andere kant zijn wij er diep door teleurgesteld, omdat de bruikbaarheid als behandelingsmethode weggelegd blijft voor enkele uitzonderingen, voor mensen, die voldoende tijd, geld en intellect kunnen opbrengen om deze behandeling te ondergaan en die daarenboven de moed en volharding daartoe hebben. Het is niet zo, dat ik de zorg en moeite aan één enkele mens besteed niet altijd verantwoord acht: dit is m.i. één van de pijlers van onze cultuur, dat wij het leven en het geluk van de enkele mens zeer hoog schatten! — maar dat neemt niet weg dat de praktische *psychiater teleurgesteld* is, omdat hij zo zelden de rijke en verrassende inzichten, die hij verwerft, tot direct nut voor zijn patiënten kan aanwenden, die daar toch werkelijk wel naar verlangen.

Onder deze omstandigheden groeit de behoefte aan *hygiëne*, aan *preventie*! Immers, wellicht zal het gelukken door een vroegtijdig ingrijpen al te grote misère te voorkomen, wellicht zal het gelukken het ontstaan van de onevenwichtigheid, van de neurose, ja, van de psychose, te voorkomen door het gezin te beïnvloeden, de opgroeiende kinderen te beschermen tegen de nadelige invloeden van domme, onevenwichtige ouders, van misverstandenen in huwelijken, die hun terugslag vinden op de kinderen, enz. enz.

De meeste psychiaters en psychologen hebben de hoop reeds lang opgegeven, dat er ooit een zo radicale psychotherapie te organiseren zou zijn, dat neurose en psychose werkelijk uit de samenleving uitgebannen zouden kunnen worden. Tuberculose kan men zo doelmatig bestrijden, dat de statistieken er van getuigen, kindersterfte dito, en zo zijn er nog talrijke andere ziekten, waarvoor dit geldt, maar er is geen serieuze psychiater, die meent, dat dit voor zijn gebied geldt: zeker, er is nog wel het een en ander te verbeteren, maar het blijft bij lapmiddelen, wanneer we het kwaad niet op een andere manier aanpakken; dat is langs de omweg van de opvoeding. Hoe bereiken wij de massa met onze nieuwe inzichten — dat is eigenlijk de grote vraag voor de sociaal georiënteerde psychiater geworden. Daar is maar één antwoord op en dat is: *via de opvoeders*, via de toekomstige en via de levende opvoeders. In de eerste plaats dus via het *gezin*.

De ouderwetse huisarts wist dit, want hij kende de gezinnen en kon langs deze

weg veel bereiken, maar, of hij bestaat niet meer, of hij staat voor een onoplosbare taak door de steeds verdergaande verfijning van onderzoek en behandelingsmethoden. Voor de algemeen-menselijke beïnvloeding, die hij tot stand wist te brengen is de beïnvloeding door het team in de plaats gekomen. Het is u allen bekend op welk principe dit berust en ik geloof ook niet, dat het nodig is er hier diep op in te gaan. Het werk van de M.O.B.'s, de Medisch Opvoedkundige Bureaux, is hiervan een leerzaam voorbeeld; zij zijn het prototype van teamwork, dat, ontleend aan Amerikaanse en Engelse methodes, ons een veel efficiëntere mogelijkheid heeft geschonken om de moderne inzichten toe te passen dan wij ooit voorheen hebben gekend.

Toen ik als jong student in Utrecht Magnus vrijwel een gehele faculteit in beweging zag brengen voor één onderzoek, nl. dat van de lichaamshouding, heb ik voor het eerst begrepen, welk een rijke vruchten teamwork af kan werpen. Later, toen ik aan het M.O.B. in Den Haag meewerkte, maakte ik het van nabij mee. Het geeft een enorme bevrijding te weten, dat men zich niet in problemen behoeft te verdiepen, die men toch niet kan oplossen, en zich te kunnen beperken tot eigen terrein, dat vaak al moeilijk genoeg is!

U weet, dat de *centrale figuur van het social-psychiatrische teamwork een sociale werkster* is. Zij is de centrale figuur. Zij brengt de verbinding der samenwerkende specialisten tot stand; zij is het administratieve centrum; zij is de sociale figuur, die het huis van de cliënt, zijn familie, zijn milieu, zelf, uit eigen aanschouwing, kent; daarenboven heeft zij een actieve rol in de opvoeding en steun van de ouders, die de hulp van het bureau inroepen. De specialist, psychiater, paediatr, psycholoog, die zich met deze zaken zou bemoeien (iets wat zeer wel mogelijk is), zou onherroepelijk verdrinken in een materie, die op zich zelf wel interessant is, doch die hem ver brengt van de verdieping in de individuele gevallen.

Het bureau voor gezinsmoeilijkheden is in principe op hetzelfde beginsel gebouwd. Ook dit vraagt teamwork. Waar de Nationale Federatie van M.O.B.'s steeds tegen ageert en fulmineert, ditzelfde geldt ook hier: Een behoorlijk bureau kan en mag nooit een éénmans- of éénvrouwsbureau zijn. Wie dit als psychiater of als psycholoog zou proberen, vervalt onherroepelijk in oppervlakkigheid. Hij is als de kikker uit de fabel, hij blaast zich op en zegt: ik ben net zo dik en net zo groot als jij, meneer de os...., maar dat gaat net zo lang als het lukt, want ineens barst de blaas.

In de besprekingen die wij in de Stichting Mens en Wereld hadden is in elk geval met grote eensgezindheid vastgesteld, dat de algemene richtlijnen die de Federatie geeft, geheel de onze dienen te zijn, en dat wij scherp front moeten maken tegen elke, al is het nog zo goed bedoelde, poging hiermee te schipperen. Dit geldt zowel de opleiding van de sociale werksters, als de samenstelling van het team. Deze opleiding dient de opleiding te zijn van de psychiatrische sociale werkster, een wat rijpere figuur, geen bakvis; iemand, die niet alleen een cursus maatschappelijk werk achter de rug heeft, doch ook de scholing die de genoemde federatie geeft. Verder is en blijft de supervisie van de deskundigen op dit terrein steeds gewenst.

De sociale werkster heeft echter naast zich een *psychiater* nodig, die in dit werk een zekere scholing heeft. Waarom heeft zij hem nodig?

In de eerste plaats om voortdurend voeling en contact te houden, om geval voor geval aan de psychiater te kunnen voorleggen met vragen en commentaar.

In de tweede plaats omdat de psychiater, de medisch geschoolde figuur, de algemene achtergronden van de raadoekende patiënten beter begrijpt en kent; de lichamelijke achtergronden en erfelijkheidsrelaties, de aard van neurose of psychose. In de derde plaats zal hij zijn fiat moeten geven aan de aard van de behandeling, die wordt toegepast. Hij zal moeten uitmaken: dit is een geval, dat de sociale

werkster met een of meer adviezen geheel zelf af kan handelen; dit is een geval, dat doorgezonden moet worden naar een psychiater, die een behandeling toepast, naar de psycholoog, die advies geeft, naar de huisdokter, naar een sociale instelling. Ook: dit is een geval, dat het met zijn geestelijke raadsman, dominee, of pastoor moet vinden om tot een oplossing te komen. Eventueel kan de psychiater zijn oordeel sterken door een enkel gesprek met de cliënt. Behandelen in engere zin zal hij niet. Niet (alleen) uit tijdsgebrek, maar (ook) uit principe, want daarvoor is het een consultatiebureau. Ik weet overigens goed, dat de grens tussen advies en behandeling niet altijd scherp is te trekken, maar in het algemeen zal de praktiserende psychiater tegen een dergelijk advies niet veel bezwaar hebben: hij is meestal meer overbelast dan hem lief is. Het protest van een enkele psychiater tegen het bureauwerk, dat vaak hand in hand gaat met een pleidooi voor een eenmansbureau komt m.i. uit een mengsel van minder te waarden factoren voort zoals: zelfoverschatting, zich niet in teamverband kunnen aanpassen, of onderschatting van de ingewikkeldheid en moeilijkheid van sociale samenhangen. Er is nog niet zo erg veel begrip voor het case-work en velen blijven nog kleven aan de onhoudbare gedachte dat wij specialisatie over zouden kunnen slaan!

En nu *de derde figuur* in het bureau, wie zal dat zijn?

Terwijl het M.O.B. een kinderarts, psycholoog, en eventueel een opvoeder nodig zal hebben voor de afronding van het team, is het niet zo duidelijk, wie het bureau voor gezinsmoeilijkheden zullen samenstellen. Overigens is dit bij de M.O.B.'s ook wisselend. Ik krijg altijd de indruk, dat het daarbij in de eerste plaats nodig is iemand met een goede team-spirit te vinden, iemand, die kan samenwerken, die kan luisteren, die de algemene gedachtengang wil en kan volgen, bijv. die van het psycho-analytische case-work. Een kinderarts, die dat niet kan, is niet bruikbaar in een dergelijk team, terwijl bijv. een neuroloog bruikbaar kan zijn en nuttig, mits hij aan deze voorwaarden voldoet.

Zo is er ook voor de bureaux voor levens- en gezinsmoeilijkheden als derde figuur iemand nodig, die voor alles bereid is zich ondergeschikt te maken aan het geheel der samenwerking, en die daarbij voldoende bekend geacht kan worden met de eisen van het moderne psychologische maatschappelijke werk. Onze ervaring met de bureaux voor gezinsmoeilijkheden is nog te gering om hier iets definitiefs te zeggen, maar ik heb de indruk dat het toch wel mogelijk is enkele wenselijkheden te formuleren; temeer als men rekening houdt met de ervaringen, opgedaan door de geestelijke raadsman van het Humanistisch Verbond in de DUW-kampen. In een rapport schrijft deze raadsman o.a. het volgende:

„In tegenstelling tot de geestelijke verzorging van kerkelijke zijde, die primair gericht is op prediking van Gods woord, is de geestelijke verzorging van humanistische zijde primair gericht op hulp en steun aan de mens in zijn individuele noden. Secundair — maar daarom niet minder belangrijk — is de versterking van het besef van geestelijke en zedelijke waarden, zoals die door het humanisme centraal worden gesteld. In aansluiting op deze opvatting worden de arbeiders op hun kamers bezocht. In de gesprekken, die zich daar ontwikkelen worden de persoonlijke contacten gelegd en komen de moeilijkheden naar voren, die dan in een afzonderlijke kamer met de raadsman besproken kunnen worden.”

Op die wijze — aldus het rapport — kon in het eerste half jaar, afgezien van de algemene geestelijke verzorging, in zeven en zeventig bijzondere gevallen hulp worden verleend.

Op grond van dit alles zou men voor de *geestelijke raadsman* bij de hier bedoelde bureaux misschien de volgende wensen kunnen opstellen:

1. Men denke allereerst aan een sterke, evenwichtige persoonlijkheid, niet gehinderd door eigen onverwerkte problemen, in staat om met de nodige levenswijsheid en zonder zelfgenoegzaamheid een gesprek te voeren met allerlei cliënten, en daarbij bereid zich open te stellen voor *hun* moeilijkheden.
2. Het is noodzakelijk dat hij enigszins op de hoogte is met het moderne maatschappelijke werk en tevens bereid en geschikt om zonder een spoor van „individualistische” eigengereidheid in team-verband mede te werken.
3. Met het oog op de theoretische kant van het werk naar binnen en naar buiten verdient iemand van een zekere intellectuele vorming de voorkeur, (men denke aan een jurist, een paedagoog, een bedrijfsleider, e.d.), terwijl het gewenst is, dat hij zich gedragen weet door een bewust levensinzicht, dat de toets der practijk kan doorstaan.

Met dit laatste raak ik uiteraard het terrein van de bewuste levensbeschouwing en dat brengt me op de vraag van de levensbeschouwelijke grondslag van dit werk.

Waarom een bureau op humanistische grondslag?

In de eerste plaats omdat wij hiertoe gedwongen worden. U weet, dat er van confessionele zijde steeds hardnekkig aan gewerkt wordt de eigen schapen door eigen herders te laten weiden; iets, waar ik geen enkel bezwaar tegen heb. Wat geschiedt er nu echter met de mensen, die uit overtuiging bij de volkstelling opgegeven hebben, dat zij niet tot een kerkgenootschap gerekend wensden te worden?

Zij hebben, zoals bijv. in Den Haag, een neutraal bureau tot hun beschikking. Wie besturen dat neutrale bureau en wie bemannen het?

In Den Haag was de psychiater jarenlang R.K., de jurist is protestants-christelijk, de sociale werkster is zogenaamd neutraal. Een dergelijke opbouw dwingt de principiële humanisten tot de vorming van een bureau op eigen basis. Wij doen dat niet zonder aarzeling, omdat wij wel weten, dat er tal van mensen zijn, die ondanks hun principiële afwijzing van een kerkgenootschap, zich liever neutraal dan humanistisch noemen. Er zijn er duizenden, die voor elk etiket op de vlucht gaan. Er is echter met dat begrip neutraal het een en ander aan de orde en daarmee komen we op het tweede argument voor een bureau op humanistische grondslag. Wie de ontwikkeling van de openbare school volgt, zal begrijpen waar ik over praat.

Wanneer we met neutraal bedoelen lauw, onverschillig, kool-en-geit-sparen, ja, dan verwerpen we dat, maar neutraal zal voor ons veelal een veel positiever inhoud moeten hebben. Wij schuwen het contact met andersdenkenden niet, in tegendeel wij zoeken het graag; het leven is juist rijk geschakeerd en wij zien graag samenwerking en contact tussen mensen van diverse pluimage, zowel op school, als buiten de school. Er is geen principiële humanist die de afzondering zoekt en het isolement. Uit de opbouw van het genoemde bureau in Den Haag blijkt echter wel, dat zelfs een evenredige samenstelling geen afdoende oplossing geeft, omdat de buitenkerkelijke op die manier toch een confessionele leiding ontvangt, waarvan hij veelal geheel niet gediend is. Bij werkzaamheden die zo zeer samenhangen met het levensstandpunt als die van deze bureaux, zullen we dus bewust met de verschillen, die er nu eenmaal zijn, rekening moeten houden. Dat sluit samenwerking op wijder plan te minder uit, naarmate we ondubbelzinnig weten wat we aan elkaar hebben.

Het is daarom ook, dat naar mijn mening de oprichting van het Humanistisch Verbond in ons land een noodzakelijke en gelukkige daad is. Het non-isolationisme heeft zijn bezwaren, die niet meer te miskennen zijn.

Het is goed, dat iemand op een bureau voor gezins- en huwelijksmoeilijkheden in een sfeer komt, waarin hij zich thuis voelt en waar hij raad krijgt in een levens-trant, die de zijne is.

Het humanisme meent, dat het daarbij op tal van belangrijke levensvragen een ergen antwoord geeft, dat vaak *niet* in overeenstemming is met dat wat vele kerke-lijken voorstaan. De raad, die bijv. op het gebied van het huwelijk en het geslachts-leven gegeven wordt zal hiervan het stempel dragen. In opvoedingskwesties geldt hetzelfde; het standpunt t.a.v. straf en schuld is hierbij zeer belangrijk.

Ten slotte komt dan de belangrijke *vraag, of de levensbeschouwing zelf een positief opvoedende waarde heeft*; ik bedoel dus niet de practische consequenties, zoals bijv. raad over kinderbeperking e.d., maar heeft het zin en kunnen wij iemand helpen met levensbeschouwelijk gefundeerde zorg?

Om te beginnen geloof ik met enige reserve wel in de waarde van een bezinnend of bezielend woord. Het beste wat daarmee gebracht kan worden is een besef van vertrouwdheid en opgenomen zijn in een bekende sfeer, die men tot de zijne rekent. De betekenis hiervan is niet te verwaarlozen. Moeilijkheden van enigszins ernstigere aard worden daarmee weliswaar niet opgelost, maar toch wordt het velen op die manier gemakkelijker gemaakt de onvermijdelijke tegenslagen van het leven te dragen. Eenzaamheid is nu eenmaal een zware last; de aanwezigheid van een goedbedoelende helper is wat waard, maar meer waard is het besef, dat er een grote groep is, die meeleeft; vooral wanneer die groep een historische traditie heeft, die zich over eeuwen uitstrekt.

Daarnaast ligt in de levensbeschouwing een richtsnoer voor de wijze van leven, laten wij zeggen een ethische tendentie. Ook de humanistische levensbeschouwing kent deze ethische tendentie, al is dit ook geen simpele moraal leer. De humanistische ethiek legt er voor alles de nadruk op, dat de mens vitaal en aangeboren gedreven wordt in overeenstemming met zichzelf te leven; d.w.z. in overeenstemming met zijn aangeboren neiging tot zelfrespect en respect voor de andere mens. Ieder die in dit opzicht tekort schiet, zal iets voelen en ervaren, dat wij tot de ethiek rekenen. Er behoort het geweten toe en het normbesef, ook al is dit niet altijd een betrouwbare gids. Het kan immers altijd doorkruist worden door de neurose en de min of meer psychopatische gedragsverschijnselen, die zich subjectief met even grote stelligheid opdringen.

De humanistische levensbeschouwing zal op de gevarieerde wijze, waarop zij zich manifesteert, deze beginselen nu eens zus, dan weer zo laten merken.

Heeft het nu zin deze ethiek aan mensen, die in moeilijkheden verkeren, voor te zetten? Wanneer men bedoelt ethische normen in uitgesproken formuleringen en samenvattingen, dan zal de betekenis daarvan gering zijn. Wanneer echter hulp wordt geboden in ernstige moeilijkheden zal de hulp, die in de vorm van het casework toegepast wordt zonder dat deze ethiek expressis verbis te voorschijn komt, alle sporen van een humanistisch getinte levensbeschouwing en ethiek dragen. Eén van de kenmerkende trekken zal bijv. zijn dat modern-wetenschappelijk verantwoorde deskundigheid de voorrang heeft op zuiver-in-de-leer zijn, welke leer men ook op het oog heeft. Is het nl. niet een humanistisch beginsel, dat iets in de eerste plaats redelijk verantwoord moet zijn?

Een *levensbeschouwing is de formulering van onze plaats in de wereld en in het leven*. Waar het meest typische van de mens er in gelegen is, dat hij zoekt naar een zelfontplooiing, waarin hij de mogelijkheden, die hij in zich heeft, zo rijk mogelijk verwerkelijk, zoekt hij in zijn levensbeschouwing naar die motieven, die hem boven zichzelf uit de weg wijzen. Het is nooit van te voren te zeggen, welke motieven in een bepaalde levensbeschouwing uitgekozen zullen worden door een bepaald mens, maar het is zaak te weten en te begrijpen welke motieven in een levensbeschouwing aanwezig zijn. Pas wanneer men hiervan begrip heeft, kan men te zijner tijd een appél doen op bepaalde thema's. Wanneer men dit doet, gaat men dus opvoedend te werk, steunt de mens in kwestie in zijn streven zich zelf te worden.

DE „KLEINE BONGER” HERDRUKT

Een van de bijzondere verdiensten van de grote Nederlandse criminoloog prof. dr W. A. Bonger is geweest, dat hij zijn moeilijke vak toegankelijk heeft gemaakt voor een ruime groep belangstellenden buiten de enge kring der mannen van de wetenschap door de publicatie in 1932 van een „Inleiding tot de Criminologie”. Dit boekje toch was tegelijk wetenschappelijk volledig verantwoord en bevattelijk voor de ontwikkelde leek. Bovendien lag het, door opname in de „Volksuniversiteits-Bibliotheek, binnen het bereik van de kleinere beurs.

Het is wel zeer verheugend, dat de

uitgeefster thans een herdruk van dit ongeëvenaarde boekje heeft laten verzorgen en nog te verheugender, omdat prof. Kempe bij deze bewerking zowel van grote kunde als van piëteit jegens de oorspronkelijke schrijver blijk heeft gegeven¹⁾. De kern van dit boek, bevattende de geschiedenis van de criminologie als wetenschap met een beknopt overzicht van de verschillende scholen (richtingen) heeft Kempe grotendeels onveranderd gelaten met verwijzing naar nieuwe literatuur in voetnoten. Hierdoor is dit werkje één geheel gebleven en behield het goeddeels de karakteristieke stijl van Bonger.

Het is allerm minst onmogelijk, dat een mens, die tot een andere levensrichting geneigd is, de verschillende motieven kent, die in een godsdienst aan de orde komen en dat hij deze gebruikt. Neutraliteit kan dus ieder, zowel een R.K. als een gereformeerde beoefenen, althans in principe, maar de practijk leert dat het paedagogisch motief uit de mond van een overtuigde altijd meer doorslaggevende kracht heeft dan het heeft uit de mond van een andersdenkende.

Waar de ervaring ons leert, dat de zogenaamde neutrale bureau's veelal onder supervisie van confessionelen staan, is het zaak geworden dit stuk psychische hygiëne open, frank en vrij, onder humanistische vlag te plaatsen. Wie bij een neutraal gerichte instantie terecht komt, is afhankelijk van de goede wil en het begrip, dat andersdenkenden voor ons zullen koesteren; dit geldt zowel voor de humanist als voor de confessionelen. Pas in eigen milieu kunnen kwesties, die samenhangen met het levensinzicht, ten volle tot hun recht komen.

Het is daarbij een goed ding te weten, dat het Humanistisch Verbond poogt zoveel mogelijk buitenkerkelijken te verzamelen, die een verantwoorde levensbeschouwing voorstaan, een levensbeschouwing, waarin het primaat aan de mens gegeven is, waar rede en verantwoordelijkheidsgevoel hoge waarden zijn en waar men er van uit gaat, dat ieder mens in zijn leven probeert eigen normen te ontdekken en te verwezenlijken.

Zoals u hoort is dit net wat de meeste mensen, die zich neutraal noemen, voor ogen staat, doch in het Verbond doet men dit met iets meer doelbewustheid, met iets meer consequentie.

Wij menen, dat een groot deel van ons volk een grote behoefte heeft aan een vaste leiding en bemoediging, aan eenvoudige, waardige richtlijnen, die de voortzetting zijn van de beste tradities, die de oudheid ons heeft overgeleverd en die wij ook in vele van de besten uit alle tijden terugvinden.

Rede voor de Stichting Bureaux voor Levens- en Gezinsmoeilijkheden op Humanistische Grondslag.

In zijn „Voorwoord” verwijst de bewerker voor een persoonlijke herdenking naar het eerste deel van Bongers onlangs bij De Arbeiderspers verschenen „Verspreide Geschriften”, waarin uitvoerige schetsen zijn opgenomen van Bongers als mens, criminoloog, socioloog en politicus van de hand van diens zoon drs H. Bongers en zijn leerling prof. dr H. Valkhoff. Voorts legt Kempe verantwoording af van de wijzigingen, welke hij na ampele overweging wel gemeend heeft te moeten aanbrengen. Met het resultaat van dit beraad kunnen wij het in het algemeen eens zijn. Slechts betreuren wij, dat de bewerker gemeend heeft Bongers originele en weldoordachte beschouwing over het vraagstuk van de *vrije wil* („Over Determinisme”) sterk te hebben moeten beknotten. Het moge waar zijn, dat dit probleem in de afgelopen decennia in een ander licht is komen te staan, toch menen wij, dat de geheel eigen visie van de schrijver de lezer niet onthouden had dienen te worden.

Het is niet wel doenlijk, in deze simpele aankondiging diep in te gaan op de inhoud van het boekje zelf. Men vindt daarin de definitie, plaatsbepaling en betekenis van de wetenschap van de misdaad, de voorgeschiedenis van de criminologie en de leer der verschillende scholen. Op heldere wijze worden naast en tegenover elkaar gesteld de twee

richtingen, welke hun stempel hebben gedrukt op de verdere ontwikkeling en bloei van deze wetenschap: de Italiaanse of Anthropologische School (Lombroso), die slechts naar de aanleg keek en de Franse of Milieuschool (Manouvrier, Lacassagne), die de nadruk legde op de factoren in de omgeving als oorzaak van het ontstaan van de misdaad. Telkens vindt de schrijver daarbij gelegenheid tot critische opmerkingen en eigen beschouwingen. Op Bongers eigen meesterlijke wijze wordt afgerekend met de leer van de zgn. „Spiritualistische School”, die de oorzaak der misdadigheid slechts meende te mogen zoeken in verminderde godsdienstigheid en toenemende onkerkelijkheid. Sober zijn de beschouwingen over „Criminele Psychologie”, eveneens kort, maar uiterst belangwekkend het slothoofdstuk over de „Criminologie als toegepaste Wetenschap”, de vraag dus, wat deze wetenschap ons te zeggen heeft voor de voorkoming van de misdaad en „genezing” van de misdadiger.

Wij moeten het laten bij een korte opwekking: men leze en geniete dit werkje zelf!

B. van der Waerden.

1) Prof mr W. A. Bongers: Inleiding tot de Criminologie. Herzien door prof. dr G. Th. Kempe; tweede druk. V.B.U. uitgave van de Erven F. Bohn N.V., Haarlem; 215 blz. met registers; f 3,90.

(Voorlopig bericht)

De Stichting voor Maatschappelijk Werk in de Provincie Utrecht organiseert op *Zaterdag 6 October 1951 in Restaurant Esplanade te Utrecht* haar jaarlijkse:

STICHTSE PROVINCIALE DAG

waar het onderwerp: *Industrie en Samenleving* zal worden behandeld. Na een inleiding van de Directeur van het E.T.I. Utrecht over „*De behoefte aan en de mate van industrialisatie in ons gewest*”, zal het vraagstuk van 3 zijden worden belicht:

„*De industrie en de bevolking van de stad*”

„*De industrie en de bevolking van het platteland*”

„*De industrie en de jeugd*”

Sprekers:

Prof. dr Sj. Groenman te Utrecht,
mej. G. Hibbeln te Leiden,

prof. dr J. Waterink te Amsterdam.

Deze dag is in de eerste plaats bestemd voor de maatschappelijke werk(st)ers in de ruimste zin van het woord uit stad en provincie, doch ook belangstellenden daarbuiten zullen hartelijk welkom zijn.

STUDIECONFERENTIE IN DE PIETERSBERG TE OOSTERBEEK OP 13 EN 14 OCTOBER A.S.

De sectie Kinderbescherming zal haar najaarsconferentie ditmaal houden in de Pietersberg te Oosterbeek op 13 en 14 October a.s. Deze scholingsbijeenkomst is speciaal bedoeld voor de gezinsvoogden(essen) en voor hen, die zich voor dit werk willen voorbereiden.

Bij het bezien van de agenda zal het de lezer opvallen, dat na enige korte inleidingen op de Zaterdag, de Zondag geheel is bestemd voor gezamenlijke besprekingen. Deze besprekingen zullen ten dele lopen over punten welke tevoren de deelnemers zullen worden toegezonden, ten dele over problemen, welke tijdens de conferentie aan de orde zullen komen.

Op onze algemene scholingsbijeenkomst, die in Juni in Oosterbeek is gehouden, zijn de discussies in diverse secties door ons allen als zeer vruchtbaar en prettig ervaren. In het bijzonder zal dit kunnen gelden voor de kinderbescherming, waar een juiste dooreenmenging van theorie en praktijk zo uitermate belangrijk is.

A G E N D A

Zaterdag, 13 October:

- 4.15 uur Opening.
 Ph. v. Praag, voorzitter sectie Kinderbescherming.
- 4.45 uur De invloed van het gezin op de jeugdcriminaliteit.
 Mej. mr Joh. C. Hudig, Kinderrechter te Rotterdam.
- 8.00 uur Practische problemen in de gezinsvoogdij.
 P. Beun, gezinsvoogd Amsterdam.

Zondag, 14 October:

- 9.30 uur Bespreking in groepen van plm. 12 personen over een aantal punten, die betrekking hebben op de gezinsvoogdij.
- 1.30 uur Bespreking „op het podium” over de resultaten van de discussies in de 's ochtends gevormde groepen, te houden door enige leden van deze groepen.
- 3.00 uur Samenvatting van het besprokene door mej. Hudig en de heren Beun en Van Praag.
- 4.00 uur Sluiting.

Voor de gezinsvoogden (en de toekomstige gezinsvoogden) benevens andere medewerkers van Humanitas, die met het werk van de kinderbescherming in aanraking komen, bedragen de kosten in totaal (reiskosten inbegrepen) f 4,— per persoon, voor andere belangstellenden wordt f 6,50 voor de conferentie berekend, terwijl de reiskosten voor eigen rekening komen.

Wil een ieder, die aan de conferentie wenst deel te nemen, zich opgeven bij de *afdelingsbesturen*? Alleen van de verspreide leden wordt de opgave voor deelneming graag ingewacht bij het Centraal Bureau, Vondelstraat 61, Amsterdam-W. Telefoon 89786.

M. DIJKSTRA

Geestelijke verzorging van onze buitenkerkelijke militairen

Bij de behandeling van de begrotingen van de Departementen van Oorlog en Marine in de jaren na de oorlog is het vraagstuk van de geestelijke verzorging van onze militairen bij voortduring aan de orde geweest. Het merkwaardige daarbij is, dat uitsluitend van de zijde van de Partij van de Arbeid gepleit is voor een vorm van geestelijke verzorging van onze buitenkerkelijke militairen. De woordvoerders van de Partij van de Arbeid hebben nooit nagelaten om waardering uit te spreken voor het werk, dat aalmoezeniers en veldpredikers bij de onderdelen van onze krijgsmacht vervullen. Deze waardering is gerechtvaardigd omdat in het bij-

zonder in de moeilijke jaren dat onze soldaten in Indonesië verbleven, de waarde van deze geestelijke verzorging is gebleken.

De andere partijen hadden nimmer oog voor het feit, dat een groot percentage van ons volk, en dus ook van de militairen, niet behoren tot enig kerkgenootschap en dat niet alleen, maar zich in vele gevallen afzijdig houden van godsdienst en de uitoefening daarvan.

Van onze zijde is steeds betoogd, dat het een gevaar zou kunnen zijn voor ons volk, wanneer deze grote groep van jonge mensen, losgerukt uit familie en omgeving, aan hun lot werden overgelaten. Op grond daarvan is steeds gepleit voor de aanstelling van geestelijke verzorgers voor de buitenkerkelijken en zo dit niet mogelijk zou zijn, voor het nemen van andere maatregelen, die in de bestaande leemte zouden kunnen voorzien.

Tot nu toe hadden de ministers van Oorlog onze woordvoerders steeds nul op het request gegeven. Er waren er, die wel tot het nemen van maatregelen bereid waren, maar eer zij in staat waren over de praktische uitvoering daarvan te praten, verdwenen zij. Minister Schokking was wel tot een bespreking bereid, maar hij meende, dat men met name van de zijde van het Humanistisch Thuisfront „Humanitas” geen geestelijke verzorging kon beogen, doch dat eigenlijk het werk onder de buitenkerkelijken alleen maar van sociale aard zou kunnen zijn.

Nu ons volk ter zake van de defensie staat voor grote offers en de overgrote meerderheid van de Nederlanders wel voelt, dat het nodig is ter verdediging van de vrijheid zich ook deze offers te getroosten, klemmt het vraagstuk van de geestelijke verzorging van de buitenkerkelijken sterker dan ooit. Enerzijds vraagt de lange dienstdtijd extra belangstelling, anderzijds zal men goed moeten begrijpen, dat men een zo groot deel van het Nederlandse volk, dat zijn gerechtvaardigde wensen en verlangens heeft, nooit met volle kracht achter de noodzakelijke maatregelen kan krijgen, indien men dit volksdeel het gevoel geeft, dat het eigenlijk niet meetelt.

Deze beide kanten van het vraagstuk heeft minister Staf blijkbaar duidelijk gezien, want bij de behandeling van de begrotingen voor de Departementen van

VERKLARING VAN DE RECHTEN VAN HET KIND

Handvest van de Internationale Unie voor Kinderbescherming.
Uitgevaardigd in 1923; herzien in 1948.

Door deze verklaring van de Rechten van het kind, bekend onder de naam „Verklaring van Genève”, erkennen de mannen en de vrouwen van alle volkeren, dat de mensheid aan het kind het beste wat zij heeft moet schenken en zij aanvaarden dit als een op hen rustende verplichting:

- I. Het kind moet worden beschermd zonder onderscheid van ras, nationaliteit of geloof.
- II. Het kind moet worden geholpen met eerbiediging van het gezin als eenheid.
- III. Het kind moet in de gelegenheid worden gesteld zich op normale wijze te ontwikkelen, zowel in materieel, als in moreel en geestelijk opzicht.
- IV. Het kind, dat honger lijdt, moet gevoed worden; het zieke kind moet verzorgd worden; het lichamelijk of geestelijk gebrekkige kind moet geholpen worden; het onvoldoende aangepaste kind moet heropgevoed worden; het verweesde en het verlaten kind moet een tehuis geboden worden.
- V. Het kind moet in tijd van nood het eerst hulp ontvangen.
- VI. Het kind moet ten volle de voordelen genieten van sociale zorg en sociale verzekeringen; het kind moet een opleiding ontvangen, die hem in staat stelt, wanneer de tijd daartoe is gekomen, in zijn levensonderhoud te voorzien en het moet worden beschermd tegen elke vorm van uitbuiting.
- VII. Het kind moet worden opgevoed in het bewustzijn, dat het zijn beste krachten in dienst moet stellen van zijn medemensen.

Oorlog en Marine enige tijd geleden, heeft hij zich bereid verklaard tot een bespreking, welke moet leiden tot het begin van een oplossing van dit vraagstuk.

Het zou onvruchtbaar geweest zijn om in een lang debat met deze minister van gedachten te wisselen over de vraag of men katholieke en protestantse geestelijke verzorging gelijk zou moeten stellen met buitenkerkelijke. Die discussie dient op een ander vlak te worden gevoerd. Vast staat echter, dat deze minister, door zijn bereidheid om tot een gesprek te komen, bewijst te voelen welke moeilijkheden hier liggen.

Het gesprek is in volle gang en bedriegen de voortekenen niet, dan kan het leiden tot een praktische regeling, die de buitenkerkelijke militairen niet langer stempelt tot burgers van de tweede rang.

Er is alle reden om minister Staf voor het standpunt, dat hij inneemt, dankbaar te zijn.

EVERT A. VERMEER

TOELICHTING

op de verklaring van de rechten van het kind

Bewogen door de rampzalige gevolgen van de eerste wereldoorlog stichtte Eglantyn Jebb in 1919 in Engeland het fonds „Red de kinderen”.

Doel van deze organisatie was directe en onmiddellijke hulp aan de honderdduizenden hongerlijdende kinderen in Europa. De toenmalige president van de Verenigde Staten van Amerika, Hoover, schatte in September 1919 het aantal kinderen, dat in Centraal- en Oost-Europa van honger dreigde om te komen op vier miljoen.

Enkele maanden na de oprichting van dit fonds, stichtte Miss Jebb de Internationale vereniging tot hulp van het kind, thans geheten „Internationale Unie voor Kinderbescherming”. Deze internationale Unie, zich de materiële hulp aan het hongerlijdende en zieke kind in Europa ten doel stellende, ondervond al spoedig allerwegen grote medewerking.

Tonnen gelds werden bijeen gebracht en honderdduizenden volwassenen en kinderen zijn door haar activiteit van de hongerdood gered.

Internationale samenwerking streefde Miss Jebb na en bovenal wilde zij de mensheid overtuigen van hun plicht, de kinderen, van welke kleur, nationaliteit of ras ook, de middelen en de mogelijkheden te schenken zich op normale wijze te ontwikkelen. Zij legde deze boodschap vast in een verklaring. Dat was in 1923. In 1924 nam de Volkenbond deze verklaring in haar geheel over.

De „Charter van de rechten van het kind” vormt de grondslag voor de arbeid van de „Internationale Unie voor Kinderbescherming” in het verleden en ook thans nog. Buitendien hebben talloze staatshoofden, ministers, hoogwaardigheidsbekleders zich beroepen op dit charter. De daarin neergelegde beginselen zijn deel geworden van de meeste wetgevingen op het gebied der kinderbescherming.

Sedert 1929 zijn onze inzichten evenwel gewijzigd. De verklaring van de rechten van het kind moest daarom aan de nieuwere opvattingen worden aangepast. Tijdens de algemene vergadering van de Internationale Unie in 1948 in Stockholm kreeg de wijziging in beginsel haar beslag. Ook de Verenigde Naties hebben zich met deze verklaring beziggehouden. De tekst, welke de Verenigde Naties ten slotte hebben aangenomen, is langer en daardoor minder duidelijk. De leden van de Internationale Unie hebben daarom unaniem besloten de oorspronkelijke tekst met kleine wijzigingen als haar devies te handhaven, aldus de Nationale Federatie, de Nederlandse Bond tot Kinderbescherming, welke ons dit toezond.

We meenden er goed aan te doen deze verklaring van de Rechten van het Kind ons toegezonden door de Nat. Federatie de Nederl. Bond tot Kinderbescherming in ons orgaan op te nemen, ten einde u te laten zien, hoe men internationaal over het kind denkt. Voor Nederland verklankt deze verklaring een bestaande toestand. Sommige landen zijn deze verklaring reeds een stuk vooruit, voor andere landen is deze verklaring erg progressief.

Hoe het ook zij, we mogen ons er over verheugen, dat men deze verklaring internationaal als basis aanvaardt. Uiteraard komt een dergelijke gemeenschappelijke verklaring pas tot stand na intensieve debatten, waarbij iedere partij een

KINDERUITZENDING

In de afdeling Rhenen leeft de gedachte, dat bij de samenstelling van het rapport „Kinderuitzending”, te weinig deze zaak van het aspect van de ontvangende afdelingen uit is beschouwd, ondanks het feit dat de afdeling Rhenen haar zienswijze schriftelijk bij het Centraal Bestuur heeft kenbaar gemaakt, nadat zij op het voorlaatste congres in Amsterdam niet de gelegenheid gekregen had, zich in deze uit te spreken.

De afdeling Rhenen voorziet moeilijkheden.

In de eerste plaats komen de uitgezonden kinderen in een voor hen vreemde omgeving. Zij kennen er de waarde van verschillende zaken niet. Ik denk aan: hooiland, aan een wortelenbed, aan bloemen, aan een wintervoorraad, aan graangewassen enz. Dit zal onaangename ervaringen geven.

Voorts staan de rustige(r) mensen uit de plattelandsgemeenten vreemd tegenover het woelige grote-stadskind. Dit zal het elkaar begrijpen, de goede verstandhouding en het vlotte verkeer met elkaar bemoeilijken. Dit wordt verergerd

door het grootsteeds meerwaardigheidsgevoel, dat ook het kind t.a.v. de plattelandster zal meebrengen.

Deze verwachtingen steunen op ervaringen, die in organisaties van de Arbeidersbeweging bij ons en elders zijn opgedaan. Meermalen is toen gehoord: Dat is eens, maar nooit meer.

Nu gaat Humanitas de opgave verzwaren: De kinderen zullen op sociale indicatie worden uitgezonden. Dat betekent, dat het hier kinderen betreft uit gezinnen, die problemen opleveren, uit moeilijke gezinnen. Is het nog een vraag wat voor kinderen er uit probleemgezinnen komen? Het zijn in meerderheid moeilijke kinderen, zwakbegaafde en debiele kinderen. Het zijn kinderen wier aanleg en milieu (opvoeding) hen lijken voor te bestemmen om moeilijkheden te geven.

Tegen deze, dus in 't algemeen moeilijke grote stadsjeugd, is de plattelandster niet opgewassen, wel na aanpassing beiderzijds, maar niet binnen veertien dagen.

scheut(je) water in zijn wijn moet doen. In dit licht valt het te betreuren, dat in deze verklaring niet duidelijk wordt uitgesproken, dat het kind recht heeft op ontwikkeling en opleiding in overeenstemming met aanleg en capaciteiten. In de artikelen III en VI vindt men wel een zwakke formulering in die richting, die dit echter niet duidelijk stelt.

O.i. is dit een recht, dat de gemeenschap dient te waarborgen. We schrijven dit zo, omdat we denken aan de werk-studenten in Nederland, die vaak leven onder omstandigheden, welke hun gezondheid en het resultaat van hun studie in gevaar brengen.

Had men van dit recht een apart artikel gemaakt en duidelijk gesteld, dan had ook Nederland zich daaraan op kunnen trekken.

Volgende keer misschien?

BEUKE

Konden nu al deze kinderen op boerderijen geplaatst worden, dan zou de daar gewoonlijk aanwezige bezigheid voor hen van gunstige invloed zijn.

In Rhenen zou dat niet of nauwelijks voorkomen; elders kan dat gunstiger liggen, maar ik meen, dat de grote meerderheid van deze kinderen in Arbeidersgezinnen en in gezinnen van de „Nieuwe middenstand” moeten worden geplaatst. In deze gezinnen hebben de vrouwen hun bezigheid; vaak zijn er kinderen en is er geen hulp. De man heeft evenzeer zijn dagtaak. Het gevolg is, dat deze kinderen vaak aan hun lot moeten worden overgelaten, wat juist voor hen minder gewenst is. In bebouwde omgeving zullen zij op straat terecht komen, in meer landelijke omgeving tussen de akkers en in de bossen. Daar kan de baldadigheid zich dan ontplooiën. En bos en water hebben ook hun gevaren.

Op de kinderen in hun tijdelijke omgeving zullen zij hun invloed hebben. Uitdrukkingen, die een ouder zijn kinderen bij voorkeur niet leert, zullen gretig worden overgenomen, voorzover ze hier nieuw zijn. Nu is het de vraag of dat zo gewichtig is. Maar 't is niet de vraag, hoe vele pleegouders hierover zullen denken. En behalve met ongekunde taal, kunnen ze kinderen nog met andere ongewenste gedragingen besmetten, bijv. op sexueel gebied. Ook hier zijn ervaringen met kinderen uit gewone arbeidersgezinnen.

Wij voorzien, dat vele pleegouders, na een eerste opname, zo ontnuchterd zullen zijn, dat ze niet gauw een tweede keer tot opname zullen durven besluiten. Dit zou ons werk op den duur bemoeilijken, zo niet onmogelijk maken.

En een kind, dat niet goed opgevangen is, zal teleurgesteld naar huis gaan en een volgende keer liever thuisblijven.

Er is een werkwijze, waarmee aan de genoemde bezwaren in belangrijke mate wordt tegemoet gekomen.

Verenig de kinderen tot groepen. Stuur de kinderen van een groep naar pleeggezinnen, die in eenzelfde omgeving liggen. Een of meer ervaren leiders

komen met de groep mee, hoeveel hangt natuurlijk af van de grootte van de groep. De opdracht van de leiders moet zijn, voor de bezigheid van en het toezicht op de kinderen te zorgen. Voorzover de kinderen niet vrij spelen, zullen de leiders met de kinderen spelen, wandelen, uitstapjes organiseren, misschien zwemmen en wat voor mogelijkheden er nog meer zijn. Het toezicht moet zich niet beperken tot de tijd, dat de kinderen onder leiding van de leider zijn, ook het verblijf in het pleeggezin behoort tot zijn terrein. Als er moeilijkheden in het pleeggezin zijn, dan tracht hij, misschien in samenwerking met iemand uit de plaats, die op te lossen. Hij kent de kinderen beter, dan een plaatselijk vertegenwoordiger van Humanitas, aangezien hij de kinderen langer meemaakt. Hij zal ook meer gezag hebben daardoor en kan, zonodig, nog eens op de kwestie terugkomen, overdag.

Voor het geval, dat het weer ongunstig is, zou er voor een binnenruimte gezorgd moeten worden, waar de leider zijn kinderen zou moeten bezighouden, bijv. een leeg schoollokaal.

Wij zijn er ons van bewust, dat de taak van zo'n leider geen lichte zou zijn. Ook dat deze werkwijze het probleem „Kinderuitzending” niet zou vergemakkelijken. Maar wij geloven ook, dat alleen zo een verantwoorde manier van werken bereikt wordt, die alle betrokkenen veel vreugde schenken zal en dat is voor de kinderen in de eerste plaats toch onze bedoeling, maar het is ook nodig voor het krijgen en behouden van onze pleegouders.

E. Klootwijk

Gaarne hebben wij bovenstaand artikel in ons blad opgenomen. Eén der leden van de commissie kinderuitzending hoopt hierop in het eerstvolgende nummer terug te komen.

De redactie stelt het voorts zeer op prijs indien afdelingen, die deze zomer kinderen uit de „grote stad” hebben ontvangen, hun zienswijze eveneens kenbaar maken.

De Redactie

HOE VIND IK DE TIJD MIJN VAKLITERATUUR BIJ TE HOUDEN?

Op verzoek van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk plaatsen wij het onderstaande stuk.¹⁾

Deze verzuchting zal menig maatschappelijk werkster of werker en menig bestuurder wel eens hebben geslaakt.

De maatschappelijk werker staat in het volle leven.

Weinigen zullen zich beklagen over te veel vrije tijd. Ons werk breidt zich niet alleen steeds uit. Nieuwe regelingen, nieuwe inzichten, nieuwe methodes ontstaan. Willen wij ons werk goed verrichten, dan zullen wij hiervan kennis moeten nemen, tenminste van al die onderwerpen, welke direct tot ons eigen gebied behoren. Een te nauwe begrenzing zal echter op de duur voor iedere maatschappelijk werkster en werker noodlottig worden. Kennisnemen van wat door anderen, niet alleen op het eigen gebied, maar ook op grensgebieden wordt gedacht en verricht, is een noodzakelijke voorwaarde tot geestelijke frisheid.

Reeds in ons land is het aantal tijdschriften dat onderwerpen, direct of zijdelings betrekking hebbend op het maatschappelijk werk, behandelt, legio.

Wie vindt nog de tijd geregeld al deze tijdschriften door te nemen? Wie kan zich nog de weelde veroorloven enigszins voldoende op de hoogte te blijven van de belangrijkste buitenlandse literatuur?

Onze Afdeling Documentatie wil u helpen!

Alle artikelen en mededelingen, welke verdienen in ruime kring bekend te worden, zowel uit de Nederlandse als uit de belangrijkste buitenlandse tijdschriften, worden door ons gelezen, systematisch gerangschikt en van *ruime annotaties* voorzien in ons *Overzicht van Tijdschriftartikelen*.

In korte tijd kunt u daardoor kennisnemen van de inhoud van artikelen, welke voor u van betekenis zijn. Hierdoor weet u ten spoedigste wat u beslist *moet* lezen. De *systematische rangschikking* maakt het u bovendien mogelijk van alle onderwerpen op eenvoudige wijze een systematische eigen documentatie aan te leggen. Reeds thans maken vele instellingen en individuele maatschappelijk werkers een nuttig gebruik van ons tijdschriftenoverzicht, dat *twee maal per maand* verschijnt.

Tot onze spijt is het ons financieel niet mogelijk, dit overzicht gratis te verstrekken, hoe gaarne wij dit ook zouden doen. Wij hebben echter de abonnementsprijs zo laag mogelijk gehouden. Deze abonnementsprijzen bedragen: voor leden en begunstigers van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk *f* 5,— per jaar; voor sociale instellingen, welke geen lid zijn van de Nederlandse Vereniging voor Maatschappelijk Werk *f* 7,50 per jaar; voor andere instellingen en bedrijven *f* 12,50 per jaar. Aan abonné's op meer dan één exemplaar worden belangrijke reducties toegestaan.

Ons overzicht bevat alle onderwerpen op het gebied van het maatschappelijk werk met uitzondering van die op het gebied van de kinderbescherming. Het Nationaal Bureau voor Kinderbescherming brengt een maandelijks overzicht van de artikelen, betrekking hebbend op dit bijzondere gebied.

Gaarne zenden wij u op aanvraag een gratis proefnummer van ons tijdschriftenoverzicht.

Wij vertrouwen, dat dit overzicht ook voor u in een behoefte voorziet. U kunt niet geabonneerd zijn op alle tijdschriften, welke door ons worden gelezen.

Tegen vergoeding van porto-kosten kunt u echter wel deze tijdschriften bij ons lenen.

¹⁾ Het adres is: Stadhouderslaan 146, 's-Gravenhage.

BOEKBESPREKING

De Kinderarbeid — J. C. Vleggeert, Uitgave van de N.V. De Arbeiderspers 1951, 74 pag. ing. f 2,10.

In dit boekje heeft de schrijver zeer in het kort willen schetsen „de geschiedenis van haar beperking door de Kinderwet van mr Samuel van Houten”, zoals ook de ondertitel van dit boekje luidt.

In het eerste hoofdstuk wordt de situatie in ons land beschreven in het midden van de vorige eeuw. De schrijver, die de omstandigheden van de arbeidende bevolking uit die tijd kent uit hetgeen zijn ouders zelf hebben beleefd en meegedeeld aan hun kinderen, en bovendien zelf in zijn jeugd de worsteling om de bevrijding uit dit bestaan heeft meegemaakt, heeft in zijn betoogtrant iets ingehouden hartstochtelijks, gepaard gaande aan een felle documentatie door het citeren van feiten en gegevens uit officiële bronnen.

Hij verhaalt ons in het tweede hoofdstuk in telegramstijl de strijd om de wetgeving tegen kinderarbeid. De feitelijke gegevens zijn vooral te vinden in een in zijn geheel opgenomen rapport van 1860 van de „Algemene Vereniging tegen het pauperisme”. Ruim 11% der kinderen bezocht geen school, de achterlijke positie van de Nederlandse industrie enerzijds en de aan de rand van het pauperisme levende arbeidersklasse anderzijds waren de beide — zij het tegengestelde — krachten die een wetgeving tegenwerkten.

Het meest heeft mij getroffen de beschrijving van de toestanden in de touwslagerijen te Gouda en omgeving en het beroemde artikel van de hoofdonderwijzer G. B. Lallema uit Moordrecht onder de titel „Slavernij in Nederland” opgenomen in „de Economist” van 1855 in zijn geheel overgenomen.

In 1855 waren in 34 bedrijven van de 702 werkzame arbeiders 336 kinderen, in 1866 zelfs in 35 bedrijven van de 700 arbeiders 350 kinderen, dus 50%!

Het verwijt, dat de Kerk in die jaren in het algemeen de zijde van de onder-

nemers koos en er van die kant vrijwel geen stem tegen de onmenselijke kinderarbeid (kinderen van 4½ en 5 jaar *14 en 15 uur per dag werken* met een loon (!) *per week* van f 0,50 tot f 0,75) werd vernomen, doet ons, mensen van de twintigste eeuw wel verbaasd staan. Er zijn inderdaad wel ernstige oorzaken aan te wijzen, die geleid hebben tot de zo diepe kloof, die omstreeks de eeuwwisseling is ontstaan tussen de kerk enerzijds en een grote massa der arbeiders anderzijds.

Dit boekje geeft een korte schets van een stuk strijd om verbetering van het sociale peil der massa, door de soberheid van de stijl die toch niet nuchter is (en ook niet kan zijn) en de uitvoerige bronvermelding is het een dankbaar studiewerkje geworden. Moge vele van onze leden zich het boekje aanschaffen. Blijkens het laatste rapport van de Arbeidsinspectie is het ook nog in onze „verlichte” tijd mogelijk, dat er excessen op het gebied van de kinderarbeid voorkomen.

J. de B.

Van verschillende uitgevers ontvangen wij regelmatig allerlei boeken ter bespreking in ons orgaan.

Het is, gezien het karakter van ons orgaan, niet altijd mogelijk aan het verzoek tot bespreking te voldoen. Gaarne zullen wij echter in deze rubriek van tijd tot tijd de aandacht vestigen op boeken, die naar ons oordeel de moeite van het lezen volledig waard zijn. Een enkele van de hier aangekondigde boekwerken zullen wij ook nog nader bespreken.

„*Het Huwelijk*” van dr E. F. Griffith, in het Nederlands bewerkt door dr J. Huizinga. Uitg. Born N.V., Assen. Geb. f 7,90.

„*De Vrouw en haar Levensgezel*” van Sofie Lazarsfeld, in het Nederlands bewerkt door Nel Bakker. Uitg. G. W. Breughel, A'dam. Geb. f 8,90.

„*Baby en Kleuterverzorging*” van dr B. Spoch. Uitg. „De Driehoek”, 's-Graveland. Geb. f 4,50.

Tweejarige avondcursus voor maatschappelijk werk

Het Comité van Actie voor bijscholing van maatschappelijke werk(st)ers in de provincie Gelderland, p/a Parkstraat 27, Arnhem, bericht ons o.a. het volgende:

Er heeft zich een provinciaal comité gevormd, dat zich ten doel stelt de bijscholing te bevorderen van de maatschappelijk werk(st)ers in de provincie Gelderland, die een functie vervullen, doch die in verband met hun werk, herscholing of bijscholing wenselijk achten.

De cursus beoogt theoretische verdieping te brengen ten aanzien van het maatschappelijk werk en wil de cursisten zoveel mogelijk inzicht verschaffen in de grondslagen van het werk. Wij hopen dat de cursus als basis kan dienen voor verdere studie. Zij zal twee jaren duren en zal gegeven worden in het gebouw van de Sociale Raad, Parkstraat 27, Arnhem en wel op Dinsdag- en Vrijdagavond (niet gedurende de schoolvacancies).

Waarschijnlijk op Dinsdag van 18 tot 21 en op Vrijdag van 18 tot 20 uur. Aanvang der cursus 25 September a.s.

De cursussen worden gegeven vanuit:

- I. De Cicsa te Amsterdam en de school voor Maatschappelijk Werk „Twente” te Hengelo (O.).
- II. De R.K. Scholen voor Maatschappelijk Werk te Eindhoven en Enschede;

en omvatten de volgende vakken:

1. *Sociologie* (70 uur)
2. *Psychologie* (70 uur)
3. *Recht* (60 uur)
4. *Geestelijke stromingen* (35 uur)
5. *Algemene en sociale hygiëne* (30 uur)
6. *Encyclopaedie van het maatschappelijk werk* (70 uur)

Voor de cursus uitgaande van de Cicsa te Amsterdam en de School voor Maatschappelijk Werk „Twente” te Hengelo (O.) hebben zich de volgende docenten beschikbaar gesteld:

Maatschappijleer: mevr. Mispelblom Beyer—v. d. Bergh van Eysinga te Arnhem.

Psychologie en psychopathologie: drs C. v. d. Zwet te Nijmegen.

Recht: mr M. J. Waller, advocaat en procureur te Arnhem.

Algemene en sociale hygiëne: mevr. Jacobs v. d. Hof—Reyntjes, schoolarts te Arnhem.

Encyclopaedie v. h. maatsch. werk: diverse secretarissen (essen) van de Sociale Raden.

Geestelijke stromingen: dr H. J. Mispelblom Beyer, dir. v. h. Oolgaardthuis te Arnhem.

Cursusleidster: mej. C. C. E. van Leeuwen te Oosterbeek.

Het is de bedoeling deze cursus alleen toegankelijk te stellen voor hen, die ten minste twee jaar maatschappelijk werk(st)er zijn en gedurende de cursus ook als zodanig werkzaam zullen blijven, terwijl zij de leeftijd van 25 jaar moeten hebben bereikt.

De directies van de Scholen voor Maatschappelijk Werk zullen beoordelen of een cursist op grond van zijn (haar) opleiding tot de cursus toegelaten zal kunnen worden. Deze zullen eveneens beoordelen of aan een cursist vrijstelling van één of meerdere vakken zal kunnen worden verleend (evenredige vermindering van cursusgeld).

Zij, die de cursus met vrucht gevolgd hebben, kunnen een getuigschrift ontvangen. Dit getuigschrift zal, naar verwacht mag worden, ook door de sociale- en overheidsinstellingen naar waarde worden geschat.

De kosten van de cursus bedragen f 125,— per jaar, exclusief enkele aan te schaffen boeken. Men verbindt zich voor 2 jaar. Het cursusgeld kan desgewenst in vijf termijnen à f 25,— worden voldaan; de eerste te voldoen bij toelating, de andere op de eerste der volgende maanden.

De Vereniging voor Maatschappelijk Werk op Humanistische Grondslag „Humanitas”, afdeling Rotterdam, roept voor zo spoedig mogelijke indiensttreding sollicitanten op voor de betrekking van

MAATSCHAPPELIJK WERKSTER

bij de Bijzondere Opheffingsarbeid (zgn. Plan-Zuidplein).

Ervaring met de werkzaamheden onder sociaal zwakke gezinnen gewenst.

Vereiste: Diploma van een der erkende Scholen voor Maatschappelijk Werk.

Minimum-leeftijd: ca 25 jaar.

Salarisgrenzen: f 2940,— — f 3420,—, resp. f 3140,— — f 3620,— (vier éénjaarlijkse verhogingen van f 120,—). Aanstelling boven het minimum niet uitgesloten.

Brieven met uitvoerige inlichtingen te richten tot de Directrice van het Centraal Bureau, Vondelstraat 61, Amsterdam-W.

Wat valt er aan te verdienen?

Deze vraag beheerst nog altijd het economisch leven. Zoveel mogelijk winst maken is in de tegenwoordige maatschappij nog steeds het eerste en voornaamste doel van het bedrijfsleven.

De coöperatie stelt zich op een ander standpunt. Bij haar staat niet de winst vooraan. Zij streeft naar een doeltreffende en *rechtvaardige* voorziening in de dagelijkse behoeften der verbruikers. Zó wil de coöperatie een zo groot mogelijke welvaart *voor allen* tot stand brengen.

Niet om het gewin Maar voor het gezin

Coöperatie

DE CENTRALE

ARBEIDERS-LEVENSVZERKERING

biedt U de beste voorzorg door:

Levensverzekering	Studieverzekering
Spaarverzekering	Begrafenisverzekering
Pensioenen	

**Met de winst wordt de arbeiders-
klasse economisch, politiek en cultu-
reel versterkt. (art. 2 der statuten)**

De Centrale heeft in haar 45-jarig
bestaan tot verwerkelijking van deze
bijzondere doelstelling in totaal
meer dan 3 1/2 miljoen gulden
aangewend.

Vraag naar onze speciaal voor U geschikte polis

Hoofdkantoor:

's-GRAVENHAGE - RIJNSTRAAT 28

Bijkantoren te:

Amsterdam, Arnhem, Groningen en Rotterdam